

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusika õppekava

Martin Kalm

**EESTI PÄRIMUSMUUSIKAS KASUTAVATE KEELPILLIDE EHITUS,
HOOLDUS JA TRADITSIOONILISED KEELE MATERJALID**

Seminaritöö

Juhendaja: Kadri Steinbach, MA

Viljandi 2023

Resümee

Eesti pärimusmuusikas kasutavate keelpillide ehitus, hooldus ja traditsioonilised keele materjalid

Käesolev uurimistöö oli ajendatud probleemist, et hiiu kandle, väikekandle ning viiuli hooldusest ja remondist ei leia internetist asjakohast informatsiooni. Seetõttu oli uurimistöö eesmärgiks koguda informatsiooni erinevate Eesti pärimusmuusikas kasutavate keelpillide hoolduse ja remondi põhimõtete ja traditsiooniliste keelte materjalide tootmise kohta. Eesmärgi täitmiseks hankisin informatsiooni raamatutest, erinevatest artiklitest ja intervjuudest. Informatsiooni hankides keskendusin käsitletud pillidega seotud informatsioonile ja sellega seonduvale. Lisaks kirjalikele ja digitaalsete materjalidele viisin läbi intervjuud kolme erineva Eesti pillimeistriga: Raivo Hiiemaa, Raivo Sildoja ja Rait Pihlapiga. Intervjuudest ja läbitöötatud materjalidest selgus, et keelpillide hooldus ja probleemid on pilliti võrdlemisi sarnased. Kõik pillimeistrid pidasid kõikide pillide hoolduse põhialuseks kvaliteetset kotti. Lisaks kvaliteetsele kotile soovitasid pillimeistrid alati julgelt nendega konsulteerida, kui on mure või probleem, mida ise ei osata lahendada.

Võtmesõnad: hooldus, remont, informatsioon, hiiu kannel, viiul, väikekannel, keelpill.

Abstract

The maintenance, repair of stringed instruments used in Estonian folk music and traditional string materials

Current research was induced by the problem, that a person who is interested in finding information about bowed harp, small zither and violin maintenance and repair, could not find it from the web. Therefore the research objective was to gather information about the maintenance, repair of stringed instruments used in Estonian folk music and traditional string materials. To fulfill the purpose I read books, articles and conducted interviews. While gathering information I focused only on information related to these three instruments. In addition to written and digital materials I conducted three interviews with different instrument masters: Raivo Hiiemaa, Raivo Sildoja and Rait Pihlap. When I analyzed the materials, I found out that the main problems and maintenance are the same for each instrument. All instrument masters considered a high-quality bag to be the basis for the maintenance of all instruments. In addition to a high-quality bag, the instrument makers always advised players to consult, if there is a concern or a problem that they cannot solve themselves.

Keywords: maintenance, repair, information, bowed harp, fiddle, estonian zither, stringed instrument.

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	6
1. Valitud keelpillide ajalugu ja lühitutvustus.....	8
1.1. Hiiu kannel.....	8
1.1.1. Instrumendi lühitutvustus.....	8
1.2. Viiul.....	9
1.2.1. Instrumendi ehituse ülevaade.....	9
1.3. Puidu valik ja töötlemine.....	10
1.4. Väikekannel.....	11
1.4.1. Instrumendi lühitutvustus.....	12
2. Keelte valmistamine ja materjalid.....	13
2.1. Keelte valmistamisest hobusesabajõhvidest.....	13
2.2. Keelte valmistamine lambasoollest.....	15
2.2.1. Soolikate kogumine ning esmane puhastus.....	15
2.2.2. Peensoole kraapimine, puhastamine ja lahustamine.....	15
2.2.3. Töötlemine plekist sõrmkübara ja lahustiga.....	16
2.2.4. Soolele keerdude tegemine ning kuju andmine.....	16
2.2.5. Keele töötlemine.....	16
2.2.6. Lõppviimistlemine.....	17
3. Metoodika ja materjal.....	17
3.1. Käesoleva töö metoodika kirjeldusest.....	17
3.2. Intervjuu läbiviimine.....	18
4. Tulemused.....	20
4.1. Tehase ja meistri väikekannelde võrdlus.....	20
4.1.1. Meistrite enda pillid.....	20
4.1.2. Tänapäevaste väikeste masstoodangu pillide puudused.....	21
4.2. Pillide hooldus, keelte puhastamine ja remont.....	21
4.2.1. Hoiustamine (kõikide pillide kohta).....	21
4.2.2. Viiuli keelte ja kere puhastamine.....	22
4.2.3. Väikekannelde keelte puhastamine.....	22

4.2.4. Hiiu kandle jõhvkeelte puhastamine.....	23
4.2.5. Viiuli ja hiiu kandle tüüpilised vead ja nende parandamine.....	23
4.2.6. Meistri külastamine ning pilli remont.....	24
4.3. Pillilaagrid Eestis.....	25
Kokkuvõte.....	26
Lisad.....	29

Sissejuhatus

Muusikuid on maailmas palju ja veel rohkem on maailmas instrumente. Tihtilugu võib kuulda, et ühel muusikul on kodus pille rohkem, kui ta mängida jõuab. Osad pillid on aktiivses kasutuses, aga osad pillid seisavad. Põhjuseks sageli kas instrumendi vähene vajadus, omapära või siis see, et pillil on lihtsalt vaja remonti või hooldust. Nii on jäänud ka minul seisma õige mitu pilli, põhjuseks enamjaolt see, et instrument vajab hoolt või parandamist. Olles aktiivselt tegutsev muusik, olen nii mõnigi kord sattunud suhtlema muusikutega, kellelt küsides pilli regulaarse hoolduse või paranduse kohta, osatakse vastata vaid keeltevahetuse ja muusikariista puhastamise teemadel. Täpsema puhastamise või hoolduse aruteludes on teadmised pigem puudulikud või kasinad.

Käesoleva töö raames keskendun sellele, et koguda ja anda edasi teadmised, oskused muusikutele, kellel on soov hooldada, säilitada oma instrumenti ja selle osasid parimate võimalike vahendite ja ressurssidega. Olles pärimusmuusik, keskendun uurimise raames eesti pärimusmuusikas kasutatavate keelpillide hooldusele ja remondile. Seega on *uurimisprobleem* sõnastatud küsimusena: Milline on eesti pärimusmuusikas kasutatavate keelpillide ja nende osade ehitus ja hooldus?. Lähtudes uurimisprobleemist on töö *eesmärk* panna uurimistöö põhjal kokku soovitused erinevate eesti pärimusmuusikas kasutatavate keelpillide ehituse ja hoolduspõhimõtete kohta. Lisaks huvitas mind eraldi traditsiooniliste keelte valmistamise teema, mille olen eraldi välja toonud. Keelpillidest valisin välja 3 instrumenti - hiiu kannel, väikekannel ja viiul. Oma ehituse ja hoolduse poolest on nendel pillidel küll palju ühist, kuid on ka erinevused, mille tõttu keskendun igale instrumendile individuaalselt.

Töö etapid olen paika seadnud järgnevalt: tutvun Rauno Niemineni, Raul Tauli, Raivo Sildoja poolt kirja pandud informatsiooniga ja ka teiste autoritega, kes on antud instrumentidest ja nende ehitusest, hooldusest kirjutanud. Keelte valmistamise osas tutvun lisaks Niemineni raamatule Jouhikko - The Bowed Lyre, The Galpin Society Journal artiklitega. Järgnevalt analüüsin kogutud andmeid ning vastavalt neile toon välja ka olulisima, mis nendest materjalidest, vastavalt minu uurimiseesmärgile, vajalik on. Uuringu põhiosa kannavad intervjuud, mille viin läbi kolme erineva eesti pillimeistriga,

vastavalt igale instrumendile üks. Lisaks hoolduse ja remondi küsimustele, palun meistritel tuua välja ka tüüpilisi probleeme nende pillide kohta. Täna on päevaks on kõikidest instrumentidest ja nende valmistamisest jäädvustatud videod. Eesti Rahvusringhäälingu arhiivis on neid mitmeid, kuid enamik neist pärinevad 1980-date aastate lõpust. Samuti leidub ajakirjas *Muusika*; rahvamuusika ja pilliportaali kodulehtedel mitmeid häid artikleid pillide ajaloost, kuid hoolduse ja parandamise osas nendes allikates palju informatsiooni ei ole. Samuti ei ole ma leidnud kohta, kust saaks suurema vaevata informatsiooni mitme instrumendi kohta korraga. Enda pilli spetsiifilise informatsiooni jaoks tuleb otsida ja tutvuda mitmete erinevate allikate ja videotega. Seda tühikku proovin ma oma tööga täita.

1. Valitud keelpillide ajalugu ja lühitutvustus

1.1. Hiiu kannel

Hiiu kannel, mida võib kohata ka rootsikandle, vibukandle või talharpa nime all on poogenkeelpill, mida on meie kultuuriruumis mängitud juba ehk üle seitsmesaja aasta. Pilli algseks sünnipaigaks peetakse Briti saari, kus sarnast muusikariista mängiti juba 11. sajandist saadik. (Nieminen, 2007, lk 31-32)

Eestisse on instrument jõudnud läbi skandinaavia ning tänu ümber asunud rootslastele, kes rannarootsi aladel pilli mängima hakkasid, on instrumendil tekkinud oma kindel koht eesti kultuuriloos. Peamiselt mängiti pilli Vormsi saarel ning ajapikku oli saare elanike seas levinud tendents, et iga endast lugupidav mees oskab seda pilli valmistada ja mängida. Nii muutuski pill saarel populaarseks ning neid tekkis tänu levinud arusaamale palju. Hiiu kannelt mängiti pidudel, trahterites ning tähtsündmustel pigem tantsuks kuid vahest ka laulu saateks. Instrumendil oli oluline roll ka saare pulmatraditsioonides. (Sildoja, Uus vana poogenpill, 2003)

1.1.1. Instrumendi lühitutvustus

Eestis sajandeid mängitud instrument koosneb kõlalauast ning kõlakaanest; keeltest, roobist, keeltehoidjast ja virblitest. (vt. Lisa nr 1). Lisaks hiiu kandle tükkdetailidele, räägitakse ka pilli puhul käeaugust, aisadest ning kindlasti poognast. Poogen, millega pilli mängitakse, mis on oma olemuselt väikese vibu sarnane puujupp, mis on pingule tõmmatud hobusesabajõhvist. (vt. pilti nr. 1). Pingutatud jõhvist osaga tõmmatakse risti üle pilli keelte ning see omakorda paneb keeled resoneerima ning pilli kõlama. Ajalooliselt on hiiu kannel/talharpa peamiselt kolme või nelja keelega, kuid Ida-Soomes ja Karjala aladel levis ka 2-keelseid jouhikko´sid (soomepärase). (Pihlap, s.a) Eestis aga see vastu on peamiselt levinud nelja keelsed pillid. Küll aga ei ole folkloristid, noodistajad ega kogujad kirja pannud uuritavate pillide absoluutset häälestust, seega ei saa täpselt öelda,

mis helistikes ning häälestuses on pillid sajandeid kõlanud. Siiski hakkab pill parimalt resoneeruma vaid kindlatel helikõrgustel ning sellest sõltuvalt on ka praegu levima jäänud kindlad häälestusvahemikud. Võib eeldada, et sellises häälestuses levisid pillid ka varasemalt. Eestis levinud häälestus varieerub, kuid püsib siiski ühe või kahe pooltooni ulatuses. Esimene keel ehk mängija silmade poolseim keel, millega mängitakse ka meloodiat häälestati A4-C5 vahemikku. Tavaliselt oli esimene keel toonikast toon kõrgem. Teine keel häälestati C4-E4 vahemikku. Kolmas keel, mis kandis toonika funktsiooni oli häälestatud G3'st B3'ni ning neljas keel C2-E3 vahemikku. Tänapäeval on üha levinum ka viis, kus neljas keel häälestatakse samuti toonika nooti. Seda selleks, et anda pilli kõlale jõudu ning helinivood juurde. (Nieminen, 2007, lk 47-50)

1.2. Viiul

Viiul on keelpill, mis oma nüüdisaegse kujuga on sünni saanud Itaaliast. On huvitav teada, et enne viiulit kujunes välja tegelikult vioola ja seejärel alles viiul. Toetudes erinevatele allikatele võib väita, et viiuli sünniajaks on 16. sajandi keskpaik. Eestis hakkas viiul populaarsust koguma 19. sajandi algusest, mil külapulmades ja tähtsündmustel senini juhtival kohal olnud torupilli asemel hakati eelistama hoopis viiulit. (Johannes, 2003, lk 55)

1.2.1. Instrumendi ehituse ülevaade

Keelpillide kuningannaks tituleeritud pill koosneb: kõlakaanest ja selle korpusest; peast koos teoga, kuhu omakorda kinnituvad virblid ja ülemine sadul; kaelast koos sõrmlauaga, keeltehoidjast koos peenhäälestaja ja silmusega, lõuahoidjast, roobist, f avadest ehk kõlaavadest ning kõige tähtsam, keeltest. (vt. lisa 2) Koos suurte ja pisemate detailidega võib viiuli puhul üles lugeda ~70 osa. Pilli komplekti juurde kuulub ka veel poogen, millega tõmmatakse keel võnkuma. Tänu roobile, mis suunab keelevõnke kaanele,

hakkabki kogu pill kõlama. (Johannes, 2003, lk 41-12) Erinevalt hiiu kandlast, mida valmistasid Vormsi põliselanikud endale ise, osteti viiuleid peamiselt siiski linnast. Muidugi oli ka neid, kes valmistasid viiuleid endale ise ja vaatamata pilli geniaalsele, samas keerukale ehitusele, olid ka need küllaltki oskuslikult ehitatud. (Johannes, 2003, lk 55). Viiulil on neli keelt, mis on häälestatud vastavalt: kõige madalam ja paksem keel G3, järgmine D4, eelviimane keel A4 ja peenim keel E5. Viiuli iga keel on häälestatud eelnevast puhta kvindi kaugusele. Viiulil on kaks häälestussüsteemi: peenhäälestus ja virblid. Peenhäälestajad on justkui ümara peaga kruvid, mis on kinnitatud keeltehoidja külge ning virblid on häälestusnupud, mis on kinnitatud viiuli pea külge. Virblite abil häälestatakse keel enamvähem õige noodi kõrguseni ning seejärel häälestatakse keel peenhäälestuskruviga täpselt. Virblitega häälestamisel tuleb olla ettevaatlik, kuna virbli ühel täispöördel on väga suur pingejõud. Ühe täispöördega saab keele täiesti lõdvaks ja lahti lasta.

1.3. Puidu valik ja töötlemine

Juba mainitult on viiulil keerukas ehitus ning iga detail instrumendil on hoolikalt valitud ja töötletud. Nimelt algab viiuli kui ka paljude teiste puust instrumentide ehitus puu või puude valikust. Peamiselt on kasutusel kuuse-ja vahtrapuu. Kuusepuud kasutatakse pilli kõige resoneeruvamal osal ehk kõlakaanel. Kuusepuud eelistatakse tänu oma kergele kaalule, pikisuunas tugevale ja külgsuunas heale painduvusele. *Ülimalt tähtis on kaane jaoks vajaliku kuusepuu valik. Selleks sobivaim kuusk (Picea abies) kasvab Alpi, Karpaatide ja Pürenee mägede nõlvadel umbes 1000 meetri kõrgusel. Sealsetes kasvutingimustes sirgunud kuuskede tüved on võrdlemisi väheste okstega ning nende ladvad ulatuvad 40-50 meetri kõrguseni ja vanus üle 300 aasta. Puud langetatakse harilikult talvel, mil mahlad neis ei liigu. Tüved lõigatakse pakkudeks, milles ei tohi olla oksajälgi. Pakud lõhatakse neljaks ja need omakorda vajaliku paksusega osadeks. Liialt vaigujälgi sisaldavad tükid sorteeritakse välja.* (Taul, 2003, lk 9)

Seejärel vajalikud osad kuivatatakse pikkamööda paljude aastate jooksul ning seejärel on nad alles kasutamiskõlblikud. Puu teatavasti on elustaim ning nii tema elu ajal

kui ka peale puu langetamist muutub tema kuju ja ja asend palju. Puu võib kuivada kõveraks, muutuda hapraks, oksakohad välja kukkuda, pinnale võivad tekkida praod. Seetõttu on ülimalt oluline, et materjal mis on maha võetud, saaks aastate jooksul kuivada ja tänu sellele enda defektid välja näidata ja lõpliku kuju võtta. Kui viiuli kaaned tehakse enamjaolt kuusest, siis nii põhi, küljed, kael ja pea tehakse vahtrapuust. Vahtrat eelistatakse peamiselt tänu oma paindlikkusele, kuna sellest tehakse pilli kõige kaardumad osad. Lisaks on mägivahtral omapärane tuld meenutav süü ehk tekstuur, mis koostoimel punase lakiga meenutab justkui tuleleeki. (Violin Making 101: A blog around the history of violin making, with touches on the different kinds of wood, s.a.)

“Põhjaks kasutatav vaher pärineb Türgist, Itaaliast või Saksamaalt ja pean enne kasutamist 7-10 aastat kuivanud olema” (Taul, 2003, lk 9). Muidugi on mõistetav, et Eestis isetehtud “koduste” pillide materjal ei pärine kaugetest Alpidest või vahemere maadest vaid oma põlistest metsadest ja laantest. Kõiki puidu defekte ja potentsiaalseid ohte osati vähendada. Kui puud kasvavad tihedalt koos nii, et puude tüvede vahel on heal juhul meeter või paar siis oksad ja lehed varjavad puu tüve päikesevalguse käest ja puu kasvab oksteta. Sellise printsiibi alusel, kus puid istutatakse 2x2m ruudus, kasvatatakse ka raiemetsa. Liigse niiskuse ja “märja” puu vältimiseks langetati puid talvel, mil mahlad puudes ei liikunud. Tänu sellele vähendati ka potentsiaalset seene ohtu. Puidu kuivatamise protsessi kiirendas ka palkide koorimine.

1.4. Väikekannel

Vladimir Vladõkin on udmurtide juures kirja pannud pärimuse, mis räägib, et kord ammustel aegadel kasvanud metsas vana tark kuusk, mida kutsuti Metsaemaks. Sellest puust võis alguse saada mets, võib-olla isegi kogu maailm. Kuusk toetas ladvaga taevast, et see maa peale ei kukuks, Päike puhkas tema okstel. Kuuse juurte alt algas kartlik allikas, mis edasi voolates kasvas lõpuks võimsaks Valge Kaama jõeks. Inimesed tulid kaugelt, et avaldada austust Metsaemale. Ent ükskord kõrvetas Päikese võõrasema, keda kutsuti Hulluks Äikeseks, kohutava tuleleegiga kuuske ning Metsaema hukkus. Aga siis tuli Inimene ja andis Metsaemale uue elu – tegi puust kandle ja andis sellele oma hinge. (Raba,

K. 2011). Kannel on Eesti kõige vanem keelpill. Levinud on see pill ka naaberrahvaste hulgas, nagu nt: venelased, soomlased, karjalased, leedulaste ja lätlaste seas. Esimest korda Eestis viidati kandle sarnasele pillile 1579. aastal, kuid võib arvata, et pill on levinud juba paar tuhat aastat. “Kannel on kahtlemata populaarsemaid eesti keelpille. Ühise kandlenimetuse alla on tänapäeval koondunud mitu pillitüüpi. Enim tuntud ja kasutatud on viis põhikujut: väikekannel, labaga kannel, uuem kannel, kromaatiline ja saatekannel. Ehituslikult on nad üpris erinevad muusikariistad ja neid ühendab tegelikult vaid see, et heli tekitavad kahe punkti vahele pinguldatud pillikeeled. Näiteks väikekandle keeled paiknevad lehvikuna, kuid uuemate kandletüüpide keeled on rangelt paralleelsed.” (Pärimuspillid: väikekannel 2017)

1.4.1. Instrumendi lühitutvustus

Tänapäevane väikekannel koosneb kõlakastist, kõlakaanest, virblitest, koljust, keeltepulgast ja keeltest. (vt. lisa nr. 3). Iga pilli muudab eriliseks kõlakaane sisse süvitsetud kõlaavad, mis meistriti erinevad. Pilli meisterdamisel jälgitakse ka seda, et kõlakasti kaas saaks nii peenelt süvitsetud, et sellest kumaks valgus läbi. (Tally, 2003) Mida õhem on kõlakasti kaas, seda parema kõlaga pill on. Väikekandlel on tavaliselt 5-7 keelt. Eestis on peamiselt levinud 6-keelsed kanded. Instrument häälestatakse enamasti diatooniliselt, ehk ühe helistiku helirea piires. D duuris kannelde häälestus oleks järgmine: D E F# G A B. Kui kandlel juhtub olema 7 keelt, siis häälestatakse kõige madalam keel subkvinti, ehk helirea 5. astmesse oktav alla. Pilli häälestatakse keerpulkade ehk virblite abil. Nüüdisajal kasutatakse kandlel peamiselt metallkeeli, aga sajandeid mängiti pilli lambasoolikast või hobusesabajõhvidest meisterdatud keeltega.

2. Keelte valmistamine ja materjalid

2.1. Keelte valmistamisest hobusesabajõhvidest

Kui nüüdisajal valmistatakse enamuse keelpillide keeli kunstkiududest ning masinaga, siis hiiu kandle ja teiste traditsiooniliste keelpillide keeli valmistati aastasadu looduslikest kiududest ning seda kõike käsitööna. Hiiu kandle pillikeeli ning spetsiaalseid poognaid valmistati hobusesabajõhvidest, lambasooltest ning traadist/metallist. Kuid oma eripärase sumiseva, samas susiseva kõla annavad instrumendile vaid hobusesabajõhvidest tehtud keeled. Keelte valmistamise protsess erines vastavalt materjalile. Hobusesabajõhvidest keele valmistamise protsess algas hobuse valikust. Levinumad olid valge või pruuni hobukarvaga täkid. Mära, ehk emase hobuse sabakarva pigem ei kasutatud, sest see oli hobuuriini tõttu hapram kui isastel hobustel. Järgnevalt lõigati hobusesabast maha sobiva mõõduga jupp, see erines vastavalt igale keelele ja ka häälestusele. Praegusel ajal levinuim pikkus jääb 300 kuni 330mm vahele. Eesti kui ka teiste põhjamaade muuseumides säilinud instrumentide keele pikkused erinevad suuresti. Põhjuseks võib lugeda seda, et instrumente ehitanud meistrite käed ning sõrmed erinesidki suuresti. Nimelt, kui keele ning instrumendi pikkus on kasutajale sobiv, peab ta pilli mängimiseks oma näppe piisavalt venitama. Kui aga keeled on liialt lühikesed ning pill samuti, siis ei ole lihtsalt mängijal piisavalt ruumi oma näppude liigutamiseks. Tutvudes eesti pildimaterjaliga, mis pärineb 19- 20. sajandist ning teades, et sellel ajal tehtud tööd kurnasid käsi ning sõrmesid tunduvalt rohkem, julgen väita, et vastavalt ajale pidiki pillid olema erinevate mõõtmetega, sest muidu ei oleks neid instrumente mängitudki. Samas tänapäeval on elukorraldus muutunud mugavamaks, toitumine ühtlasemaks, rasked tööd jäänud minevikku, siis on ka loogiline, et inimesed ja nende mõõtmed on ühtlustumas. (Nieminen, 2007, lk 145-149)

Kui sobiva mõõduga jupp oli lõigatud, tuli sabakarvad jagada vastavalt keeltele kogustesse, mis olid just õigele keelele sobilikud. Sabakarvade ehk sabajõhvide kogus mõjutab otseselt keele massi ning seeläbi keele valjusust. Suurema massiga keel teeb kõvemat häält kui väiksema massi ehk sabakarvade kogusega keel. Eesti näitel koosnes

esimene keel 15-20'st jöhvist, teine keel 40-45'st, kolmas keel 60-100'st ja neljas keel 150-200'st hobusesabajöhvist. (Nieminen, 2007, lk 145-149)

Järgnevalt tehti igale jöhvisalguale ühte otsa lihtsõlm ning salk jagati pooleks. Sõlmega ots pisteti läbi keeltehoidja ning tekkinud aasast (kolmnurgast) pisteti läbi kaks salka ning keeled said seeläbi kinnitatud keeltehoidjale. Edasi tehti ülejäänud karvasalk märjaks, see aitas salka sirgeks kammida. Peale kammimist tõmmati salk kuni virbliteni pingule ning jooksutati virblite kinnituskohast edasi kuni 8 cm. Kaugemale kui 8 cm jäänud salk lõigati maha. Nüüd oli valmiv keel mõõtu lõigatud ning edasi jäi kogu karvasalk keerata ümber iseenda keerdu nii kaugale, et tekkinud keerd ei hakkaks keelt krussi keerama. Vaja oli keerata täpselt parajalt kaugel, et salk püsiks keerdununa koos. Viimaks tehti ka virblite poolse keele otsa lihtsõlm (tänapäeval lisatakse sõlmele ka kiirliimi - *superglue*). Sõlm pisteti läbi virblite ning siis hakati keelt pingutama ümber virbli, samal ajal hoides keelt pingul. Keele pingul hoidmine vähendas ohtu, et keel jääb ümber virbli lõdvalt või tühimikega, mis hiljem võis häälestades järgi anda. Nüüd võis keele häälestada paraja kõrguseni. (Nieminen, 2007, lk 145-149). Selline protsess kandus edasi kõikidele keelte, kuid *tähtis* oli jälgida salkade keerdu keeramisel, et kõiki salku keerataks ühte pidi. Samuti oli **oluline** jälgida, et kõiki keeli pingutatakse virblile ühtemoodi. Keelt häälestades tuli jälgida, et keelt ei keerataks liialt pingule, kuid samas ei jäetaks liiga lõdvalt. Liiga pingul keel võis puruneda ning instrumendi osasid lõhkuda. Samas jällegi liiga lõdva keel ei hakanud helisema. (Nieminen, 2007, lk 145-149)

Kuna iga keele mass oli erinev, oli siiski võimalik kõiki keeli keerata ühtse pingsuseni. Teoreetiliselt oli see 6-7 kg/keele kohta. Praktikas sai seda testida nii, et kui vajutasid sõrmega iga keele keskel, siis pidid tundma igal keele oma näpule samasugust vastupidist pinget. Selliselt pinget testida saab peaaegu igal keelpillil. (Nieminen, 2007, lk 145-149)

2.2. Keelte valmistamine lambasoollest

Kui enamjaolt leidis Hiiu kandlelt hobusesabajõhvist tehtud keeli, siis teiste pillide puhul nagu nt. viiul ja väikekannel, kasutati pigem vastupidavamaid ja vähem labiilsemaid materjale. Siiski lambasoollest keele valmistamine oli tülikam ja aeganõudvam protsess.

2.2.1. Soolikate kogumine ning esmane puhastus

Peale lamba sisikonna avamist, tuli soolestik kohe puhtaks pesta ja eraldada peensool jämesoollest. Peensoole tugevuse tõttu oli võimalik peensool lihtsalt jõuga tõmmates eemaldada soolestikukogust. Kui puhastusega oodati, siis oleks peensool jäänud püsivalt määrdunuks ja samuti oleks kannatanud materjali kvaliteet. Töö pidi tehtama ära päeva-kahe jooksul. (Barbieri, 2006, lk. 150-152)

2.2.2. Peensoole kraapimine, puhastamine ja lahustamine

Peensool koosneb peamiselt kolmest membraanist: limaskest koos submukoosiga ehk mucous; lihaseline kest ning välimine sesoorne membraan. (The Small Intestine, s.a.) Keele valmistamiseks kasutati vaid keskmist lihaselist kesta. Limaskesta ja välimise sesoorse materjali eemaldamiseks kraabiti puuklotsiga peensool vastu lauda puhtaks. Selleks, et vabaneda lõplikult jääkainetest, asetati sool peale puhastamist leelise ja veega segatud lahustisse. Lahusti segu erines meistriti. Roomas ning ka Euroopas kasutati segus spetsiaalselt kaltsineerimise teel saadud kaaliumkloriidi, soodat ning veinisetetest (vaatide põhjast) saadud tuhka. Siiski eelistati tuhka, kuna kaaliumkloriid või sooda võis soolt lõhkuda või tekitada sellele defekte. Leelise esialgne vahekord veega oli 1 / 4. (1 kogus leelist ja 3 kogust vett). (Barbieri, 2006, lk. 150-154)

2.2.3. Töötlemine plekist sõrmkübara ja lahustiga

Iga peensool võeti lahusest välja ning tõmmati läbi näppude, kus ühel näpul oli otsas plekist või metallist sõrmkübar. Leidus ka viise, kus kasutati lihtsalt mõnda teravamast eset. Peale soole läbitõmbamist asetati sool tagasi tugevdatud $\frac{1}{3}$ lahusesse. Seda protsessi korraldati 2-3 päeva jooksul 4-5 korda. Kordade arv sõltus aastaajast: suvel oli rasvaeemaldus lühem ja talvel pikem. Peale igat protsessi tugevdati lahuse segu nii, et lõpuks kasutati ainult leelist. Ning viimaseks kallati puhastatud peensoolest läbi vesi eemaldamiseks membraanist eraldunud jäägid.

2.2.4. Soolele keerdude tegemine ning kuju andmine

Kui siin etapis sooviti soolt hoiustada, siis jäeti see soolaga täidetud anumasse. Järgnevalt sorteeriti sooli laiuse ja pikkuse järgi. Samuti kasutati meetodit, kus sool tõmmati pooleks, jättes ühele poole laiemat materjali. Laiematest ja pikematest sooltest said keeled tšellodele, kontrabassidele ja madalamatele keeltele. Kitsamatest ja peenematest said keeled kitarridele, viiulitele ja viooladele. (Barbieri, 2006, lk. 150-156)

Kui soolel jäi pikkusest puudu, keerati sool kaheks ja pikendati teise soolega. Samuti kombineeriti sooli kokku, et saada kas kõrgem või madalam keel. Soole arv varieerus vahemikus 2-120. Soole keerdumiseks kasutati raamkonstruktsiooni, kus ühele poole kinnitati sool stabiilselt ja teisele poole pöörleva konksu külge. Konksu sai vändaga keerutada. Roomas ja Pariisis lasti keelel olla ka 1-2 tundi põletatud väävliauruga ruumis, see pidi andma neile elastsuse. (Barbieri, 2006, lk. 150-156)

2.2.5. Keele töötlemine

Selleks etapiks on peensoolest saanud pingutatav keel. Peale esialgset keerdumise protsessi, lastakse keelel kuivada ning seejärel korratakse keerdumist. Peale kaht

keerdumist kasutatakse hobusesabajõhvidest tehtud köit keele lihvimiseks, puhastamiseks ja silendamiseks. Osades kohtades kasutati keele poleerimiseks õliga immutatud rätti, mille sees oli pimsskivi tolmu ning seda siis töötleti keelele sisse. Kogu protsess toimub siiani raamkonstruktsioonil. (Barbieri, 2006, lk. 150-156)

2.2.6. Lõppviimistlemine

Viimasena töötleti keelt veel mõne taimeõliga, nt oliiviõli. Leidus ka neid, kes töötlesid keelt loomse rasvaga, kuid see muutis keele ajapikku kasutuskõlbmatuks. Vajadusel kasutati sooltest keetel ka vasktraati mähisena. (Barbieri, 2006, lk. 150-156)

3. Metoodika ja materjal

3.1. Käesoleva töö metoodika kirjeldusest

Käesoleva seminaritöö raames kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit. Valisin selle meetodi, kuna selle abil saan parima ülevaate pillimeistrite hinnangust ja nõuannetest. Lähtudes uurimisküsimusest: “Milline on eesti pärimusmuusikas kasutatavate keelpillide hooldus ja remont”, otsustasin läbi viia poolstruktureeritud intervjuu kolme eesti traditsioonilise pillimeistriga.

Valisin poolstruktureeritud intervjuu põhjusel, et saaksin vajaduse korral küsimuste järjekorda muuta ning ettevalmistatud küsimustele lisaküsimusi esitada. Küsimuste koostamisel lähtusin uuringu eesmärgist ning uurimisküsimusest.

3.2. Intervjuu läbiviimine

Intervjuu viisin läbi kolme erineva pillimeistriga, kelle töövaldkonnad ja pädevused on erinevad. Esimesena viisin läbi intervjuu Raivo Sildojaga, kelle pädevuste alla kuuluvad kõik uuringus käsitletud instrumendid. Teisena viisin läbi intervjuu Rait Pihlapiga, kes ehitab, müüb ja hooldab eritellimusel väike-ja hiiu kandleid. Kolmandana võtsin ühendust Raivo Hiiemaaga, kes on spetsialiseerunud viiulite ehitusele ja remondile. Kõik pillimeistrid on oma valdkonnas tegutsenud aastakümneid ning igal ühel neist on omad spetsiifilised kogemused ja teadmised.

Intervjuu küsimused, struktuur ja kava on leitav lisas nr. 4. Enne igat pillimeistrit tutvusin tema varem antud intervjuude ja nende vastustega, selleks et vältida tema jaoks korduvaid küsimusi. Toetusin oma intervjuu küsimusi välja töötades spetsiifiliselt just uurimistöö ainekule ja eesmärgile. Keskmiselt kestis iga intervjuu ~45 minutit ja enne igat intervjuud palusin ka vastajalt luba intervjuu salvestamiseks ning kogutud andmete kasutamiseks uurimistöös.

3.3. Valimi kirjeldus

Viisin intervjuu läbi Raivo Hiiemaa, Raivo Sildoja ja Rait Pihlapiga. Valisin Hiiemaa põhjusel, et tema on Eesti üks tuntumaid ja hinnatumaid viiulimeistreid. Lisaks on tal mitmekümne aasta pikkune tööstaaž. Valisin Sildoja selle tõttu, et tema on üks ainuke Eestis, kes kõigi uurimistöös käsitletud pille remondib, ehitab ja hooldab. Rait Pihlapi kasuks otsustasin tema populaarsuse tõttu. Uurides kaasmuusikutelt, kes mängivad väikekannelt, soovitati üheselt pöörduda Pihlapi poole.

Kõigepealt tegin ma intervjuu Raivo Sildojaga, kes on spetsialiseerunud just viiuli, hiiu ja väikekanneldele. Sildoja hakkas pillimeistriks, kuna kogukonnas ei olnud piisavalt pille, või kui oli, siis polnud nad mängukõlblikud. Intervjuu käigus sain rohkelt kasulikke nõuandeid ja soovitusi erinevate pillide kohta. Intervjuu sujus ladusalt ning meister vastas kõikidele küsimustele pikalt ja mõtestatult. Meister kogus noorena enda reise ja

esinemistega raha, selle eest ostis soomest endale korraliku viiulikasti, mida ta kasutab siiani. Meister ei müü ilma Toomas Tuuliku kotita.

Teisena intervjuueerisin ma Rait Pihlapit, kellega vesteldes sain häid täiendusi Sildoja poolt välja toodud detailidele. Pihlap hakkas pillimeistriks huvist puutöö ja instrumentide vastu. Eelnevalt oli Rait pikalt töötanud puituste, akende ja treppidega. Tänu eelnevale kogemusele olid üldised puidu töötlemise põhimõtted selged. Kõigepealt alustas ta väikekannelde meisterdamisega. Esimese pilli tegi ta Tallinna Klaverivabriku pilli järgi. Aastatega on ta enda instrumentide juures palju muudatusi teinud ning jooksvalt täiendab ta neid ka praegusel ajal detaile.

Kolmandana intervjuueerisin ma Raivo Hiiemaad, kes on aastaid tegelenud viiuli remontimise ja hooldusega. Raivo alustas enda meistri teed noorena. Peamiselt jõudis ta meistri töö juurde vajaduse tõttu. Leidus mitmeid pille, mis vajasisid hoolt ja remonti. Tänu konservatooriumi fakultatiivsele ainele, mis keskenduski pillide ehitusele ja hooldusele, sai Raivo esimesed oskused ja võtted sealt. Pillimeistri ametit on ta pidanud alates 1981. aastast.

3.4. Andmete analüüs

Töö käigus kogutud andmeid analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsimeetodiga. Kõigepealt transkribeerisin intervjuud. Küsimused ja vastused jaotasin kolme teema kategooriasse: meistrite ja tehase pillide võrdlus; instrumentide hooldus ja remont, meistri külastamine ja iseseisev remont. Juhul, kui mõni küsimuse vastus vastas korraga mitmele küsimusele, siis leidsin sellele sobivama teemakategooria. Esitan tulemusi samuti loodud kategooriate alusel. Intervjuude vastused on üldistatud ning anonümiseeritud. Tulemuste osas toetun lisaks empiirilisele materjalile ka teooriaosas toodud kirjandusele.

4. Tulemused

4.1. Tehase ja meistri väikekannelde võrdlus

- Nõukogude ajal tootis väikekandleid peamiselt klaverivabrik. Neid tehti pigem suveniirideks ja nende valmistamiseks kasutati materjali, mis klaverite tegemisest üle jäi. Masstoodangu aluseks võeti Saaremaa muuseumist pärit pill, mis oli standardsetest pillidest tunduvalt väiksem. Seega pill väike ja vähese kõlajõuga.
- Kasutati tammepuitu, mis muutis korpuse tugevaks ja paksuks ja selle tõttu ei suutnud ka peale pandud keel pilli helisema panna.
- Väikekandled tehti kõik G-duuri, mis oli kaasalaulmiseks halb helistik. (liiga kõrge või liiga madal).
- Vabriku pillidel kasutati puidust virbleid. G-duuri häälestus tekitas virblitele suure pinge ning keeled hakkasid neid soonima. Seetõttu läksid virblid ka kiiresti puru.
- Ülepingest tekkinud praod pilli korpusel.

4.1.1. Meistrite enda pillid

- Enamikud meistri pillid on D-duuris. .
- Pill on pikem, väiksema pingega keeltele ja virblitele. Seetõttu on pilli kõla pehmem ning instrumenti on parem mängida.
- Kasutusel metallvirblid, mis on vastupidavamad ja tugevamad.
- Kasutatakse hoolega valitud puitmaterjali.
- Kõik mõõtmed ja suhted materjalide vahel on hoolega välja töötatud ja testitud.

4.1.2. Tänapäevaste väikeste masstoodangu pillide puudused

- Kasutatakse kopeerfreese, mis muudab kõik ühe freesi alt tulnud pillid sarnaseks.
- Kasutusel on pigem odavamad ja juhuslikud materjalid.
- Kui pilli ehitab keegi, kes ise ei mängi - ei oska ta ka arvestada mängu mugavuse ja kõlaga. Pill ehitatakse juhuslike mõõtude järgi.
- Koolid ja lasteaiad ostavad tihti kõige odavama hinnapakkumisega pille, mida tihtilugu on raske häälestada, kuna virblipesade augud on tehtud liiga tihked.
- Vabriku pillid ei kõla nii nagu meistri pillid.
- Tootjad peavad end meistriteks kõigest paari tunnise väljaõppega.

4.2. Pillide hooldus, keelte puhastamine ja remont

4.2.1. Hoiustamine (kõikide pillide kohta)

Kõige tähtsam on investeerida heasse pillikotti või kohvrissi. Kvaliteetne kast/kohver on odavam, kui pilli pärast remontida. Kui pilli ei kasutata, peab olema instrument kastis või kohvris. Kui kodus on mängija mängimise lõpetanud, ei tasu jätta muusikariista lahtiselt laua peale vedama. Pilli hoiustamisel tuleb arvestada ka erinevate aastaaegade ja niiskuse tasemega. *Talvel* on õhk kuiv ja suvel niiske. Kui instrument näiteks viiul, on kotist väljas talvisel ajal võivad tekkida kuivamise tagajärjel viiuli kere ja kaane vahele praod. Viiuli kere on enamasti vahtrast ja kõlakaas kuusest ja kuna need puud kuivavad erinevalt, siis võivadki praod ilmned. Eriti tuleb jälgida pilli hoiustamist uuemates majades, kus on sundventilatsioon, mis kuivatab tubast õhku kiiresti. Samuti ei tohiks talvisel ajal pillikohvrit tuppa tuues koheselt avada, vaid sel tuleks lasta veidi aega aklimatiseeruda. *Suvel* kui õhk on niiske, siis tasub samuti hoida pilli kohvris. Näiteks, kui on esinemised, tasub pill panna pauside ajal kasti. Võib tekkida kondensvesi, mis puidust pillile hea ei ole. Näiteks lõõtspillide tekitab kondensvesi pillikeeltele roostet ning see mõjutab juba oluliselt

pilli mängitavust. Kokkuvõtvalt võib öelda, et pilli kvaliteetses kastis hoiustamine on ülimalt oluline, sest ainult siis suudab pill temperatuuri ja niiskuse muutuseid vastu võtta.

4.2.2. *Viiuli keelte ja kere puhastamine*

Pilli võib mängida ainult puhaste käte ja sõrmedega. Rasvaste kätega kandub kogu mustus ja rasv pillikeelte mähiste vahele. See tuhmistab pilli kõla ja seetõttu peab keeli palju rohkem vahetama. Kui *viulimängul kasutatakse kampolit*, siis on oluline, et peale mängimist puhastatakse keeled kampoli tolmust puhta lapiga. Siinkohal on tähtis, et puhastamine toimuks risti keele suunaga. Kui tolmu pühkida piki keele suunda, siis satub kogu tolmu mähiste vahele ja seetõttu väheneb kiiresti ka keelte eluiga. Samamoodi tuleb kampoli tolmust puhastada lakitud kere ja keelte alla jääv osa. Kuna kampol ja viiuli lakk on mõlemad tehtud looduslikest komponentidest, siis aja möödudes kampol ja lakk segunevad ning seda kampoli tolmu ei saagi enam kere küljest ära, isegi mitte puhastusvahendiga. Kere lakitud osa püsib ilus vaid siis, kui seda pidevalt hooldada. Keeli tasub vahetada kord aastas, sest tänu kampolile ja õlidele võivad keeled hakata kriuksuma ja tuhmuma. Muidugi tuleb jälgida ka seda, et need kriuksud ei tule enda vales mängutehnikast. Nõukogude ajal keetsid osad kitarristid ja viulimängijad keeli pesupulbri veega. Nii tuli mähiste vahelt kogu mustus välja ja keel oli mõnda aega nagu uus. Sünteetilisi keeli ei tohi keeta, need sulavad üles.

4.2.3. *Väikekannelde keelte puhastamine*

Suviti kipuvad teraskeeltega kandle keeled minema rooste. Selle vältimiseks tasub alati peale mängimist keeli puhastada ja pidevalt jälgida nende seisukorda. Kui keelele hakkavad tekkima esimesed rooste kohad, siis aitab pehme riidega puhastamine. Siinjuures tasub mainida, et kuna väikekandle keeled ei ole mähitud, siis tohib neid puhastada ka piki keele suunda. Juhul kui keeled on juba rooste läinud, siis tohib peene liivapaberi

(P600-800) või mõne abrassiivse esemega (karukeel, köögisvamm) keeltelt roostet maha nühkida. Siiski tuleks eelistada keelte puhastamisel lappi või köögisvammi. Liivapaber võib muuta keeled karedaks. Keeled kipuvad katki minema just rooste kohtade pealt ning samuti muudab rooste keele kõla nõrgemaks ja tuhmimaks. Teraskeeli tasub vahetada alles, siis kui nad muutuvad tuhmiks või kaotavad oma kõla. Osad keeled peavad vastu ka aastaid.

4.2.4. *Hiiu kandle jõhvkeelte puhastamine*

Hiiu kandle keeled võivad liigse niiskuse tõttu kiiresti häälest ära minna. Jõhvkeeled imavad endasse väga palju niiskust ning seetõttu võib olla, sügise hakul (august-september), pilli häälestamine raskendatud. Pill häälestub madalamaks. Seetõttu häälestatakse pilli pahaaimamatult palju rohkem. See aga omakorda tekitab suurema pinge keeltele, mis muudab need ka hapramaks. Selle kõige tulemusel võivad hakata jõhvid ükshaaval hargnema ja katkema. Nende probleemide vältimiseks tasub niiske ilmastiku ajal häälestada pillikeeled pooltoon või toon alla. Hiiu kannedel tasub jälgida ka seda, et *kasutataks ainult sellest materjalist keeli, mis on meistri poolt heaks kiidetud*. Metallkeeli või nailonkeeli ei tohi kasutada siis, kui pill on ehitatud jõhvkeelte jaoks. Teisest materjalist keeled tekitavad pillile ja keelte kinnituskohdadele suurema pinge ning seetõttu võivad need kohad katkeda ja puru minna. Kui mängijal on soov kasutada pillil teisest materjalist keeli, siis alati tasub pillimeistril paluda, et ta ehitaks konstruktsiooni tugevamaks.

4.2.5. *Viiuli ja hiiu kandle tüüpilised vead ja nende parandamine*

Selleks, et vältida viiulil kinnijäänud virbleid, tuleb viiulit tihedalt häälestada ülemiste virblite abil. Paljud mängijad kasutavad ainult peenhäälestajat ja ülemisi virbleid ei puudutagi. Niiskuse muutudes ja ajaga võivad need virblid nii kõvasti kinni jääda, et neid

on võimatu keerata. Eriti tihedalt tuleks pilli häälestada virblite abil kevadest suve lõpuni, kui väljas on niiske ja puit paisub. Sügisel ja talvel, mil õhuniiskus väheneb, kahaneb ka virbel ise. Häälestamisel kasutada tava, et kõigepealt virbel lõdvemaks ja siis alles häälede. *Juhul kui virbel on nii kõvasti kinni jäänud*, et seda on võimatu keerata, tasub külastada meistrit, kes siis erinevate tööriistade ja võtetega selle lahti saab ning uuesti installeerib. Ise proovides võib virbli ära murda. Viiulimängijad ja ka hiiu kandle mängijad ei tohiks ära ehmata ka siis, kui viimasest mängust on pikem aeg möödas, alanud on sügisene kütteperiood ja kohvrit uuesti avades avastatakse pill, kus *keeled on lõdvad, roop pikali maas*. See on tingitud sellest, et niiskuse vähenemise tõttu andis virbel järgi ja keeled tõmbasid ennast pingega maha. Sel juhul tasub roop iseseisvalt jälle püsti panna, keeltega risti ja tasapisi uuesti keeled häälede seada. Roop liigub häälestamisel paratamatult. See võib minna kõveraks, ka siis kui ta on paika pandud. Roop peab olema keeltega risti. Kui palju häälestada, siis tuleb ka roop õigele poole tagasi painutada. *Virblid kuluvad aja jooksul*. Jooksvalt tuleks virbleid häälestades sügavamale lükata. Juhul, kui lükkamise tõttu tuleb virbli ots teiselt poolt liialt välja, siis lõigatakse üleulatuv ots maha. Siiski võib virbel ühel hetkel jääda liialt lühikeseks, sel juhul tuleb see välja vahetada

4.2.6. Meistri külastamine ning pilli remont

Virbli ja roobi vahetust tohib teha ainult meister, seda ei tohi ise teha. Poes müüakse küll virbleid, aga need on mõeldud toorikuteks ning neid peab kohandama meister vastavalt pillile. Toorik on paks ja toimib töötlemata kujul sordiinina. Samamoodi võib ristpulk/kõlapulk mõjutada pilli tämbrit, seda saab kontrollida ja reguleerida vaid pillimeister. Kui ristpulk on vales asendis või ära tulnud, siis ei ühenda kõlakaant ja pillikeret midagi. Sellisel juhul hakkab terve pilli asemel resoneeruma ainult pillikaas. Isegi siis, kui pill on korras, tasuks alati *vähemalt korra aastas käia meistri juures*. Kontrolli käigus kontrollib meister üle instrumendi üldise seisukorra, võtab välja virblid, vajadusel teritab, puurib, määrib ning paigaldab nad uuesti tagasi. Lisaks puhastatakse pill ära spetsiaalsete vahenditega. Meister märkab ka seda kui mõnes kohas on instrumendi serv hakanud lahti tulema, tihtilugu tavamängija seda ise ei märkagi.

4.3. Pillilaagrid Eestis

Pillilaagreid on Eestis palju. Eriti väikekannelde ehituse omasid. Peamiselt korraldavad neid asjahuvilised inimesed, aga laagri viivad läbi ikkagi kohale kutsutud meistrid.

Ühe vähem on laagreid, kus saab pilli algusest lõpuni ise valmis teha. See tähendab, et puitu töötletakse algusest lõpuni, peiteldatakse ja lihvitakse ühiselt. Praegu on rohkem levinud laagrid, kus osalejatele antakse valmis töötletud kandle tükid ja seljuhul jääb nende ülesandeks vaid need kokku liimida ja peitsida. Tasub minna laagritesse, kus töötletakse puitu ja valmistatakse pill algusest lõpuni ise. Rohkem informatsiooni leiab internetist.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli koguda informatsiooni erinevate Eesti pärimusmuusikas kasutatavate keelpillide hoolduse ja remondi põhimõtete ja traditsiooniliste keelte materjalide tootmise kohta. Eesmärgi täitmiseks kogusin informatsiooni intervjuudest ja erinevatest allikatest, mis töö teoreetilises osas välja tõin.

Kõige tähtsamaks pidasid eranditult kõik pillimeistrid instrumendi kohvrit/kotti. Pill suudab kõige paremini kohaneda muutuvate ilmastikuoludega kvaliteetses kohvris. Tänu kohvrile ei mõju niiskus ja muutuv temperatuur instrumendile ohtlikult. Kuna kõik uurimistöös käsitletud pillid on puust, siis tasub mainimist ka see, et puitmaterjal on siiski “elav” ja puu, sõltuvalt keskkonnast, võib muuta oma kuju ja käitumist. Puidust virblitega pillide puhul (viul, hiiu kannel) tuleb hoolikalt jälgida virblite seisukorda. Need võivad õhuniiskuse muutudes väga kergesti kinni jääda. Kinnijäänud virblite puhul peaks külastama meistrit. Erilist tähelepanu peab pöörama nende pillide mängimisel ka keeltele. Instrumenti peab mängima alati puhaste käte ja sõrmedega. Vastasel korral kandub kogu mustus, rasv ja õli näppudel keelte peale. See omakorda tuhmistab kõla ja vähendab tunduvalt keelte eluiga. Siiski, olenemata käte puhtusest, tasub alati peale mängimist keeled puhastada puhta lapiga. Siinkohal tasub mainida ka seda, et kui keeled on mähitud siis tohib lapiga keeli puhastada ainult risti nende suunaga. Vastasel korral lükatakse puhastamisel kogu mustus mähise keerdude vahele. Hiiu kandle ja viiuli puhul peab aegajalt jälgima ka roobi olukorda. Kui roop on liialt ühele poole kaldu, tuleb keeled pingest vabastada ja roop lükata püstiseks tagasi. Roop liigub paratamatult keelte häälestamisega kaasa ning seetõttu tasub eriliselt jälgida roobi asendit peale suuremat häälestamist. Olenemata pilli seisukorrast, tasub vähemalt ühe korra aastas käia instrumendiga meistri juures, kes kontrollib ja hooldab seda detailsemalt. Siiski, kui on tekkinud instrumendiga mingi mure või küsimus, tasub alati julgelt helistada meistrile ja nõu pidada. Küsija suu pihta ei lööda.

Lisaks minu uuritud kolmele instrumendile võiks edasi uurida ka teiste eesti pärimusmuusikas kasutatavate pillide hoolduse kohta: näiteks torupill, lõõts või mõni vilepill. Leian, et suures plaanis võiks kõikide nende uuringutega aluse panna

infokogumikule, mis on digitaalselt kättesaadav internetist. Infokogumik võiks sisaldada endas juhiseid hoolduse, tüüpvigade ja parandamise kohta. Nii oleks vajalik primaarne teave ja nõuanded koheselt olemas ning kättesaadavad igale pilli huvilisele.

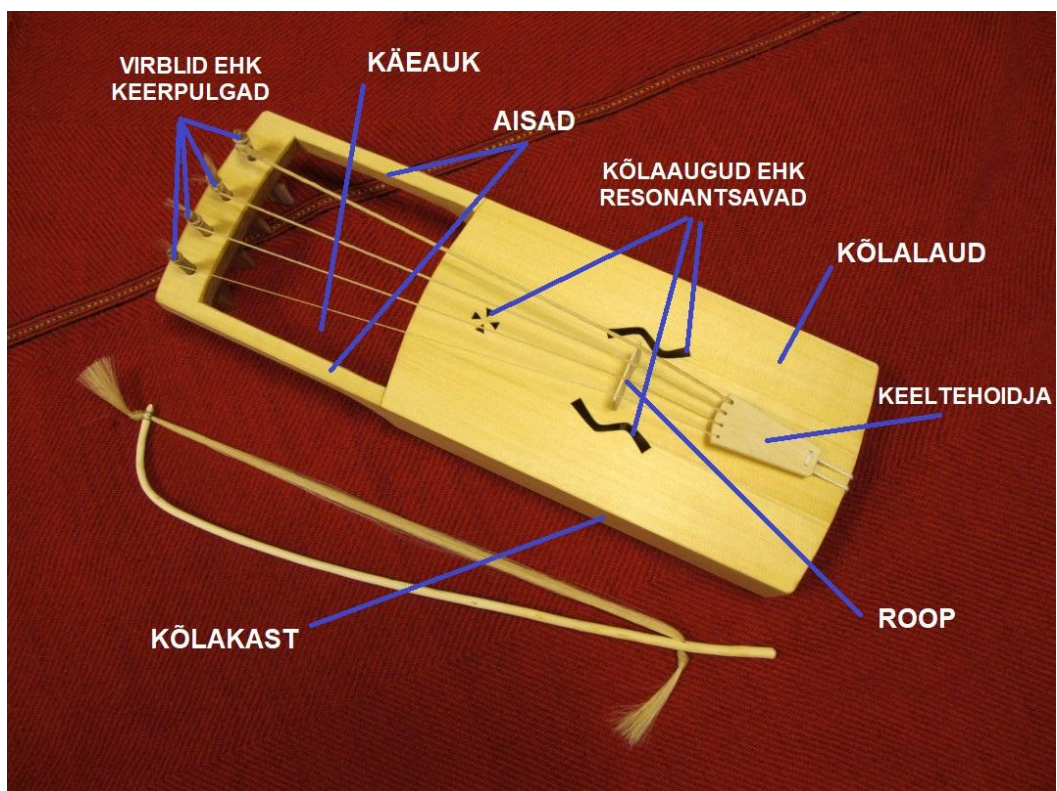
Kasutatud allikad

- Barbieri, P. (2006). Roman and Neapolitan Gut Strings 1550-1950. *The Galpin Society Journal*. <https://www.jstor.org/stable/25163864>
- Barbo, L. ja Soon, K. (2012). Väikekannel. *Muusika*, 3(3), 39-40.
- Bonta, S. (1999). The Making of Gut Strings in 18th-Century Paris. *The Galpin Society Journal*. <https://www.jstor.org/stable/842553>
- Canadian Cancer Society. (s.a). The Small Intestine. *Canadian Cancer Society*. <https://cancer.ca/en/cancer-information/cancer-types/small-intestine/what-is-small-intestine-cancer/the-small-intestine>
- Joons, S. (2012). Hiiu Kannel. *Muusika*, 4 (4), lk 40
- Mio Cannone. (2021, detsember). Violin Making 101: A blog around the history of violin making, with touches on the different kinds of wood. *Mio Cannone*. <https://miocannone.com/our-blog/violin-making-the-history-of-violin-making/>
- Nieminen, R. (2007). *The Bowed Lyre - Jouhikko*. Kansanmusiikki-instituutti.
- Pihlap, R. (s.a). Ajalugu. *Kandlekoda*. <https://www.kandlekoda.ee/ajalugu.htm>
- Pilliportaal. (2017). Pärimuspillid: Väikekannel. *Pilliportaal*. <https://pilliportaal.kultuur.ut.ee/parimuspillid/kannel/>
- Raba, K. (2011). KANNEL: Rahvapilli muster ja käsitöö. *Horisont*, 4(4), 6-7.
- Sildoja K. (2003, märts). Uus vana poogenpill. *Rahvamuusika*. <https://www.rahvamuusika.ee/index.php?s=137>.
- Tally, Mirjam. (2003). Folgipäevik ehk kuidas meisterdada väikekannelt?. *Muusika*, 9(9), 9-10.
- Taul, J. (2003). *Viiuli valmistamise ja ajaloost*. OÜ Greif trükikoda.

Lisad

Lisa 1

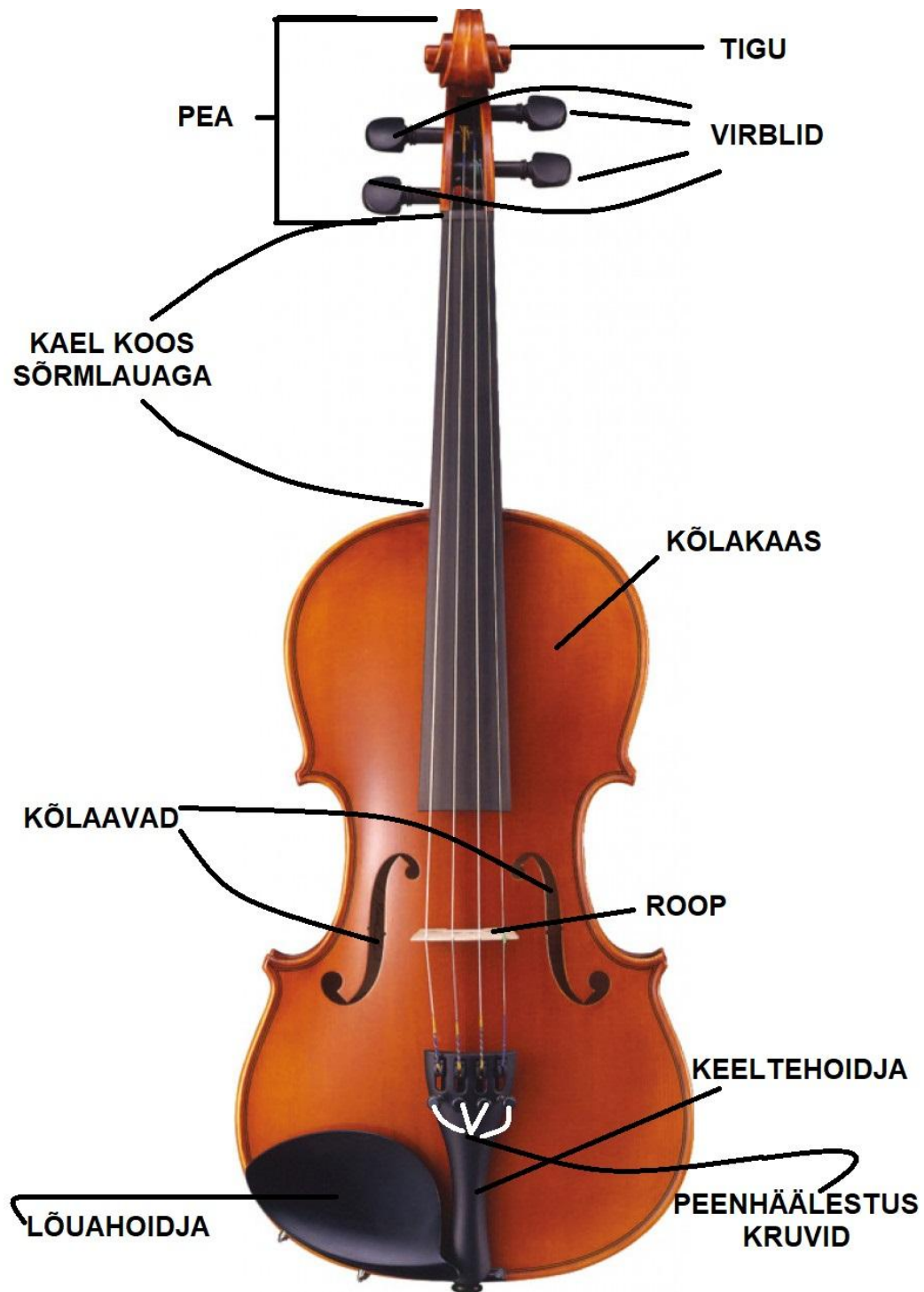
Hiiu kannel

Pilt: <https://fienta.com/et/hiiu-kandle-talvepaevad?52da93a842b449ef93524c67235a47d6>

Lisa 2

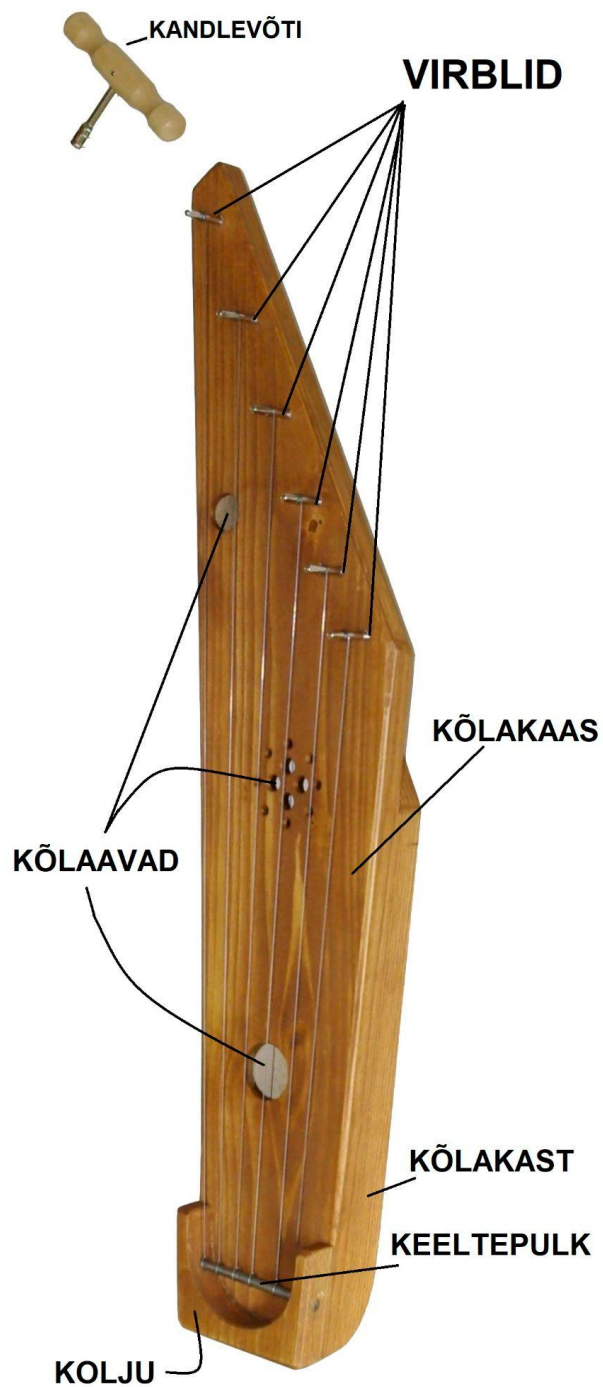
Viiul

Pilt: <https://pvxmusic.ee/fi/violin-1-4-v5sc14/>

Lisa 3

Väikekannel

Pilt: <https://pilliait.files.wordpress.com/2011/09/6k.jpg>

Lisa 4

Intervjuu küsimused

1. Kust tekkis vaimustus, inspiratsioon üldse muusika vastu?
2. Kust leidsid sina informatsiooni ja õpetust meistritöö vastu?
3. Kui võtta hiiu ja väikekannel või viiul, siis mis on teie arvates levinumad ehitusvead nende pillide puhul?
4. Milline on pilli hooldus sõltuvalt aastaajast. Mis temperatuuril instrumente hoida?
5. Milline peaks olema instrumendi igapäevane hooldus? Milliseid hooldusvahendeid kasutada?
6. Kui sageli käia pillimeistri juures?
7. Millised vead võivad tekkida, kui pilli ei hoolda?
8. Milliseid asju tasub ise kodus remontida ning milliste asjadega tasuks kindlasti tulla meistri juurde?
9. Kui on soov tulla ka mõnda laagrisse pilli ehitama, kust võiks leida informatsiooni ja palju selliseid laagreid üldse eestis on?